

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Донка Александрова - Бубняк

за дисертационния труд на тема:

"РЕТОРИЧЕСКА АРГУМЕНТАЦИЯ В ДЕБАТИТЕ ПО ВОТОВЕТЕ НА НЕДОВЕРИЕ НА КОАЛИЦИОННИТЕ ПРАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ"(2001-2009)

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”,

Шифър: 05-01-13 ; Философия на културата, политиката, правото и
икономиката (Политическа реторика)

Софийски университет „Свети Климент Охридски“, Философски факултет
Катедра „РЕТОРИКА“

Докторант: ВИОЛЕТА ЕВГЕНИЕВА АШИКОВА

Научен ръководител: проф. д.ф.н. ДОНКА АЛЕКСАНДРОВА – БУБНЯК

1.Личностна и професионална характеристика

Виолета Ашикова е редовен докторант в катедра „Реторика” към Философския факултет на Софийския университет. Тя се дипломира като бакалавър по политология (2003 г.) и защитава две магистратури: по „Политически мениджмънт” и „Реторика” в СУ „Св.Климент Охридски”. Работната си кариера започва като Офис мениджър в „Транспетрол 99” АД, където проявява изключителни лидерски качества и бива назначена за изпълнителен директор. През 2010 г. докторантката постъпва на работа в Българското национално радио като репортер в Програма „Хоризонт”. Дейностите на В.Ашикова в Акционерното дружество, свързани с инвеститорски проекти, реклама и продажба на недвижими имоти,

изповядване на сделки пред нотариуси и пр., както и репортерската ѝ практика като политически и парламентарен репортер в програма „Хоризонт“ на Българското национално радио позволяват да натрупа опит в общуването с различни аудитории, да събере наблюдения и емпиричен материал, полезни за анализите и оценките на политическата комуникация в бъдещата и дисертация. В помощ на израстването ѝ като научен изследовател са и двата перфектно овладени езика – английски и руски, както и допълнителните квалификации в областта на компютърните технологии.

В. Ашикова е амбициозен, задълбочен и прецизен млад учен, който отдава цялата си енергия за постигането на задачите, върху които работи. По време на обучението си тя участва в четири изследователски проекта: 1) „Приемане на закони без дебати“ с ръководител доц. д-р Л. Методиева; 2) „Енциклопедия по реторика“ с ръководител проф. д-р Д.Александрова ; 3) Интегрирана програма за обучение и подкрепа на докторантите по социални и хуманитарни науки в СУ“ и 4)Онлайн справочника по реторика в електронното научно списание "Реторика и комуникации" с главен редактор проф. д-р Иванка Мавродиева. През трите години на обучение докторантката спорадично води семинарни занятия по Реторика, Комуникативни умения: презентации и дебати и Политически език с магистри по реторика и политически мениджмънт, бакалаври по политология, публична администрация, социология, европеистика и славянски филологии. В.Ашикова изготвя три рецензии на дипломни работи от магистърската програма по реторика. Участва в четири научни конференции с доклади, свързани с изследваното от нея явление.

Важен детайл, който изпъква при запознаването с дисертацията и публикациите на докторантката е научната обективност при анализа и

оценките на парламентарния живот след 2001, без обичайните пристрастия към деструктивната ос „демокрация-комунизъм”.

2. Оценка на дисертационния труд, автореферата и

публикациите по темата

Представеният за рецензиране дисертационен труд е посветен на изцяло неизследван от гледна точка на реториката в България проблем – вотовете на недоверие (на брой 13!) прилагани към управлението на коалиционните правителства през периода 2001 -2009 гг. Дисертацията е в обем от 325 страници и е структурирана в шест глави, придружени с увод, заключение, библиография и приложения. Много добро впечатление прави големият брой използвани литературни източници (общо 225), от които 123 на български и руски език, 102 на английски и немски език. Трудът е представително социално изследване, което включва всички внесени и разисквани вотовете на недоверие в периода (2001-2009). Анализите, теоретическата рамка и реторическият инструментариум се базират върху основата на богат емпиричен материал - стенографски записи на всички 13 вота на недоверие в периода (2001-2009) с общ обем от над 700 страници.

Авторката прецизно определя обекта, предмета, целите, задачите и работните хипотези на изследването. Фокусът на анализа са първите правителства в най-новата история на страната след 1989 г., които се съставят след преговори между спечелилите най-много гласове на изборите (независимо от тяхната политическа и идеологическа основа) и с подписване на коалиционно споразумение..Новата социална и политическа атмосфера е станала предпоставка за роенето на редица нови партии, което от своя страна е причина да се прибавят към главната разделителна линия

„комунизъм-антикомунизъм, други ракурси, свързани с икономически и корпоративни интереси.

В първите две глави: **„Реторика и аргументация: теоретична рамка”** и **«Парламентарна реторическа практика в България: теоретични постановки»** авторката гради теоретическите основи на своя труд като критически анализира съчиненията на някои от най-известните европейски и американски автори, занимаващи се с теория на аргументацията, както и на български учени, привлечени от тази проблематика. В.Ашикова правилно се ориентира към тристепенната перспектива в изследване на аргументацията – като *продукт*, *процес* и *процедура*, представена първоначално от проф. Джоузеф Уензел и продължена от редица негови последователи, както и от учени като Даниел О’Кийф, Дейл Хампъл, Антъни Блеър, Ралф Джонсън, Дъглас Уолтън, Ерих Крабе, Франс Емерен и др. В действителност това са трите перспективи: *реторическата (да убеждава)*, *диалектичката (да диктува правилата – процедурата)* и *логическата (да оценява „продуктите“ от реторическото и диалектичкото взаимодействие)*. Авторката сполучливо се ориентира в сложния лабиринт от идеи и противоречия, свързани с модерното преосмисляне и развитие на реторическата теория, отричана, подменяна или обогатявана с неформалната логика, теория на аргументацията, психология на общуването или социология на пропагандата. (Хаим Перелман, Стивън Тулмин, Тойн ван Дайк, Дъглас Уолтън, Франс ван Емерен, Антъни Блеър и др.) Теоретическите основи, върху които В.Ашикова гради свои хипотези, свидетелстват както за добра осведоменост, така и за самостоятелно критическо възприемане на чуждите идеи – нейният глас е ясен и убедителен, качество, което не е присъщо за много от докторските дисертации. Теоретичната рамка включва създаването на *собствен терминологичен апарат*, основан както на международната практика (по

трудовете на признати световно известни автори, на някои от които докторантката дава собствен превод и тълкуване), на български автори, привлечени в известен аспект от разглеждания предмет и собствени термини и понятия (като „вербално парламентарно взаимодействие”, „специфична аргументативна стратегия” и др.). Поставените работни хипотези се потвърждават в дисертацията чрез конкретните наблюдения и анализи на вотовете на недоверие. Авторката е последователна и аргументирана максимално, а именно: 1) „Реторическата аргументация в изследваните дебати по вотовете на недоверие в голяма част не е насочена към дебата по същество”, а служи на „борбата за политическа легитимност”; 2) Решаваща е ролята на самоцелната конфронтация, без следа от сътрудничество в името на полезни законодателни промени и 3) Спецификата на коалиционното управление налага дискурсивни стратегии в служба на изграждането на двустепенна легитимация (както на правителството, така и на отделния коалиционен политически субект).

Авторката умело вплита в контент-анализа на емпиричния материал историческия, политологическия, социологическия, дискурсивния (реторическия) анализ и прагма-диалектическия подход, изискване, което произтича от сложността на самия обект на изследване. Вотовете на недоверие към управляващите – най-сложният и важен конституционен акт за корекция или отнемане на правото за управление от правителството-могат да бъдат изследвани единствено чрез интердисциплинарен анализ.

В трета глава - **«Политическа среда и фактологически граници на изследвания период (2001-2009)»** В. Ашикова представя амбивалентната представа за изследвания период като фактическа ситуация в парламентарния живот (трансформациите в парламентарните групи, образуването на нови и пр.), както и същността на парламентарната процедура «вот на недоверие» от позициите на правото, политологията и социологията. Подобно конкретизиране на предмета, както и

запознаването с регламентираната парламентарна практика, която дава времево предимство на представителите на властта (министрите не са ограничени във времето на своята изява) фактически принизява ефекта от т.н. санкциониращ инструмент, наречен «вот на недоверието».

Незавидимо, че четвърта глава е твърде кратка и е посветена на **«Методика на изследването»**, тя е изключително важна за изясняване на всички аспекти от изследвания предмет – «стратегическото маневриране» в рамките на «вотовете на недоверие» при двете коалиционни правителства (2001-2009). Тук са заложили етапите, определена е основната единица на анализ (изказването), единицата на броенето (отделната дума), както и самата регистрационна карта. Направена по модел на «Методи за изследване на масовата комуникация» (В. Бондинов, Т. Монова – 2000 г.), Картата включва още и стила на политическото говорене, който се оказва съществен елемент от вербалната критическа дискусия, а също и от участието на невербалните елементи, усилващи фона на въздействието.

Недвусмислен, решаващ успех на докторантката е конкретният анализ на 13-те вота на недоверие поради пълнотата на емпиричния материал (повече от 700 страници стенографски дневници на Народното събрание), панорамния облик на наблюденията и изводите, осъществени върху 212 страници в дисертацията (111-323 стр.) и преди всичко многопластовия интердисциплинарен анализ на парламентарната дискусия. Разделянето на двете глави: **Пета глава - «Анализ на реторическата аргументация във вотовете на недоверие Коалиционното управление на НДСВ и ДПС, министър-председател Симеон Сакскобургготски (2001-2005)»** и **Шеста глава – «Анализ на реторическата аргументация във вотовете на недоверие Коалиционното управление на БСП, НДСВ и ДПС, министър-председател Сергей Станишев (2005-2009)»** визира преди всичко двата

обекта (двете правителства), но по същество следва регистрационната карта на изследването. Силно впечатление остава пълното съвпадение между работните хипотези и крайните резултати – факт, свидетелстващ за професионалното отношение и подготовка на авторката. Полемиката по вотовете е производна не само на **„вербалното парламентарно взаимодействие”**, по терминологията на В.Ашикова, но и на Правилника на Народното събрание, съобразно който времето на парламентарните сили се разпределя съобразно големината на парламентарните групи. Това означава, че възможностите за защита на представителите на изпълнителната власт са фактически неограничени (с.112). Синтезирането на резултатите в таблици (общо 108 на брой), отразяващи броя на изказванията, (Табл.1); темите на обсъждане (Табл.2); Ключовите думи (Табл. 4, Табл. 5); Видовете аргументация (Табл. 6); Стил на говорене (Табл. 8) и др. представят недвусмислен документ за информационната плътност на изследването съдържание; за акцентите в икономическата, социалната и културната политика; за моралните ценности или за демагогията на комуникаторите. Изводите, до които водят резултатите за информационната плътност, доказват, че изказванията изцяло по същество са рядкост, а преобладават изказвания по други, несвързани с вота теми. Основният извод, до който стига докторантът е, че в „процедурата по обсъждане на вота на недоверие не е важно да се обсъжда темата на вота, а е важно говоренето по принцип и използването на парламентарното време” (с.120). С други думи **формализмът в прилагането на вотовете на недоверие обрича на неуспех всеки опит за конституционен контрол и санкция върху управляващите**. Авторката показва пълно владение на богатия аргументативен инструментариум, познат на специалистите по реторика още от древността до днес. Пълният контент- анализ на вотовете от разглеждания период са важен документ за състоянието на партиите, взаимоотношенията помежду им, вертикалното упражняване на властта,

нивото на демокрацията. Да се надяваме, че интеллигентната част от т.н. партийна класа ще прояви интерес към научните изводи от обсъжданата днес дисертация и ще реформира дейността си. В това ще се прояви силата и практическата приложимост на този труд.

Представеният текст отговаря изцяло на стандартите за качество на жанра „докторска дисертация”. Авторката притежава висок научен стил, формулира тезите и контра-тезите по логически непротиворечив начин, структурира материала в дедуктивна последователност: от общо-теоретичните постановки към конкретния анализ и изводи за науката и практиката. Цитирането и позоваването на автори, публикации и източници в дисертационния труд е според един от установените стандарти.

В заключението В.Ашикова достига до извода, че „вотът на недоверие е най-благодатната среда за политиците” в желанието им да бъдат видени и чути от огромна аудитория. В парламентарната дискусия целенасочено се постига бърз ефект, за който допринасят близо 40-те „заблуди” (логически грешки =реторически похвати), осветлени в труда.

Приносите, посочени от авторката отговарят на реалните стойности на дисертационния труд. Те са доказателство за нейните изследователски качества и постижения, за широките ѝ научни интереси и за степента на изградеността ѝ като изследовател.

Публикации: В процеса на работа над дисертацията В. Ашикова подготвя и публикува четири статии, посветени на анализираната проблематика. Приет е за печат и докладът ѝ от конференцията на тема „Реторика във времето” - „Специфики на процедурата „вот на недоверие” при коалиционните правителства” (СУ, 25 април 2015г.)

Приложенията (№1 и №2) включват обобщени графики по мандати между 2001-2009 гг.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ, посоченото до тук дава основание за положителна оценка на представения дисертационен труд, предвид което си позволявам да предложа на уважаемото научно жури при Философския факултет на СУ „Свети Климент Охридски“ да присъди на ВИОЛЕТА ЕВГЕНИЕВА АШИКОВА образователната и научна степен "Доктор" в професионално направление 2.3. Философия (Политическа реторика), област на висше образование 2. Хуманитарни науки.

23 май 2015 г.

София

Проф. дфн Донка Александрова